

ACC. NR. 633.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Karl Nilsson

Härad: Medelstad Adress: Bergsmåla, Tving

Socken: Tving Berättat av

Uppteckningsår: 1923 Född år i

Uppteckningen rör Jultiggeriet.

Jultiggeriet försiggår på så sätt, att
den behövande går från gård till gård och ber om lite julakost.
Den vanligaste gåvan är en "julakaka" (en kaka bröd).

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2 2

Julhelgen.

Julhelgen ingår på eftermiddagen jul-
afton och varar till fjärdedag jul. Under denna tid får ingen
gå från gården utan att hava fått någon traktering. Det tros då
att den otrakterade "går ut med julen" (tager julfriden med sig.)

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J 3

Julgran

började användas i början på 1870-talet. Förut har det berättats
mig, att man hade ett julträd. Ett julträd bestod av fot, stam Julträd.
och grenar. Foten bestod av en vanlig julgransfot i vilken stod
en träkäpp c:a 1 meter lång; i denna käpp eller stam sutto mindre
pinnar inborrade, som skulle föreställa grenar. Grenarna kläddes
med silkepapper och på varje grenspets fastsattes ett äpple.
Slutligen behängdes "trädet" med kulörta pappersremsor o.dyl.
samt fastsattes ljus i grenarna och så var julträdet färdigt.
Huru långt julträdet traditioner sträcka sig tillbaka i tiden
i min hembygd, vet jag icke.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4, 4

Husdjuren

skulle hava bättre foder vid julen. Jag hörde min mor en gång berätta, att husdjuren kunna tala under julnatten, och att de då kunna förutsäga kommande ting.

En bonde, som tvivlade på detta, gick en julnatt ut i ladugården och lade sig för att lyssna. Han fick då höra, hur en svart ox sade till de andra djuren: "Den stora stock, som jag dragit i dag, skall bli till husbondens likkista," och mycket riktigt. Bonden dog, och likkistan blev gjord av bräder från den stora stocken.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

f. 5

Julbordet

dukades julafton. Till julmaten hör bl. annat ett kokt svinhuvud eller också en del därav kallat "örastycke". Detta "örastycke" får under inga villkor tagas bort från bordet under julhelgen, ty om de döda göra ett besök under julnatten, så måste "örastycket" stå där till deras välfägnad. Denna folktro finnes ännu kvar i min hemtrakt. Juldagen 1916 tog jag fatet med "örastycket" och bar ut det i köket, men far blev mycket ond och under hot av hans knölpåk fick jag hålla till godo med att bära in och ställa det på julbordet.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

66

Julgröten.

I julgröten lades en mandel eller böna.
Den av familjemedlemmarna, som fick denna, skulle först bli gift.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7 7

Årsgång.

Vid årsgång gick den, som ville veta
sina medmänniskors öden, omkring i gårdarna och "titta i fönstren".
Om någon skulle dö under året, så syntes då denne sitta till bords
utan huvud. Årsgång kan endast gås under den heliga julnatten.

Bl.
Mestlunds kv.
Tring m.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.8

Glåpsoan (Glosan)

troddes vara ett övernaturligt väsen, som var ute och larvade efter klockan 10 på julafton. Den hade formen av ett jättestort svin och var mycket otrevlig att möta.

1840
Kerstad
Tving
1843

633
Karl Nilsson
Kerstad Tving

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.9

Annandagen

brukade ungdomen gå omkring i ladugårdarna och "måka" (gödsla ut),
sopa, strö ut hackat granris och göra fint, allt innan gårdens
eget folk hunno vakna på morgonen.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1010

Nyårsdagen

skulle det gamla året skjutas ut. Männen gingo då från gård till gård och sköto. När de hade skjutit sprungo de och skulle gömma sig men dock ej fortare än att gårdens folk hunno fatt dem, ty det hörde till god ton, att skyttarna skulle trakteras med en sup.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11.11

Tjugondag Knut

anser man att julen slutar. Ungdomen samlar sig då tillhopa och kläda ut sig och svärta sig i ansiktet och beväpnade med stora kvastar draga de omkring i husen och "sopa julen ut".

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

/212

Lekar.

Under julen är bland annat ringdans
kring granen. Då sjunges:

Nu ä dä jul igen, nu ä dä jul igen
o. julen varar väl till påska.
Dä ä inte sant, dä ä inte sant
där imellån kommer fastan.

eller

Ola Månssens stua står i ljusan låga
alla julaljusen brinna hoppsan.
Hej, hoppsan i galoppsan
inte gefter ja mig nu i bråskan.

eller

Ola Månsson med träskorna på

Skriv endast på denna sida!

Ringdans.

7313

gick sig ut i gröna "måsen"
gjorde sig en ring, svängde sig omkring
pengar hade han i "påsen".

Andra lekar voro att udda nötter eller som det också Udda nötter.
kallas "bo-by". Nöttekar:

Bo-by! - Bo-mä! - Huru många?

eller

Udda eller jämnt, lika många igen.

eller

Udda eller maka, tio tillbaka.

eller

Min pate(päls) ä loen(luden)! - Min mä!

Ho mönna hää(hår) ä de på han?

eller

Nu ä dä jul. - Då komme ja te dej!

Ho mönna gånge?

eller

Min so laskade te skogs! - Min mä.

Vicket trä la hon sa on?(Inunder)

17.14

Maran

tror man vara ett övernaturligt ont väsen, som plågar hästar och människor. Många gånger har jag hört berättas om hästar, som hela natten stått i spiltan i stallet och på morgonen varit genomsvett. Det sägs då att maran ridit dem. För att hjälpa hästarna, så de bliva befriade från marans påhälsningar, skall man hänga upp en markvast i stallet.

Med markvast menas en talltopp, som är Markvast.
självväxt som en kvast. Om man finner en sådan kvast, skall man hänga upp den över hästarna. När sedan maran kommer, så måste hon räkna alla barren, innan hon kan rida hästarna.

Har man ingen sådan martall, så kan Almenack.
man hjälpa sig med att hänga upp en almenack i stalltaket, och då måste maran läsa igenom denna almenack baklänges, innan hon

kan rida hästarna, men innan maran har hunnit läsa igenom alme-
nacken, så har solen gått upp, och då har maran ingen makt längre.
Då måste hon försvinna.

/15

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

16

"Pöslingar"

Vad som plågar människor i sömnen tror man vara små underjordiska varelser, som kallas "pöslingar". "Pöslingen" satte sig på bröstet, så man ej kunde andas, men om någon kallade den plågade vid namn, så försvann "pöslingen".

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17
17

Lyte.

Lyte säger man att ett barn har, om det på något särskilt sätt skiljer sig från andra barn t.ex. om det är harmynt. Man säger då, att modern under havandeskapet sett en hares kluvna läpp.

Harmynt.

Får modern under havandeskapet se en yxa, som sitter inhuggen i en stock, så får barnet lyte.

Får modern se ett slaktat djur under dödsryckningarna, så får barnet lyte(slaget). För detta lyte kan bot fås (göras ve), om den sjuke dricker de första dropparna blod, som kommer, när man slaktar en enfärgad kalv.

Slaget.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Fönsterskrik.

Om barnet var mycket skrikigt, så säger man, att det beror på, att någon person ropat till modern genom ett fönster.

Man botade (gjorde ve) det sjuka barnet på så sätt, att man tog det sjuka barnet tre gånger ut och in genom ett öppet fönster.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1919

Skervan.

Skervan kunde botas, om modern tog och
skavde av hud under fotsulorna på ett lik och gav barnet.

Rp Blökinge
Hd. Medelstad
Sn. Fring
Appt. år 1995

Appt. Karl Nilsson

Skriv endast på denna sida!

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

20

Råttalyte.

Om modern under havandeskapet fick en råtta på sig och hon slog ihjäl den, så på det ställe, där råttan var, när hon dödades, på motsvarande ställe på kroppen fick barnet en svart fläck på huden, och den fläcken hade formen av en råtta.

Blekinge
Krokarstad hd.
Tring bn.
Mys 1923

633

Mys. Karl Nilsson
Bergsmala Tring

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21
21

Olydiga barn.

När barnen voro olydiga, skrämde man dem med att en gubbe kom och tog dem i en säck och bar bort dem till den håla i berget, där han bodde. Från min barndom minnes jag, huru de vuxna skrämde mig med att en mycket otrevlig gubbe, som kallades Kloteriklote skulle komma och ta mig, om jag var olydig.

Om barnet gick för nära brunnen, så tog brunnsgubben det. Och om barnet ensamt gick till sjön, så var det sjögubben, som var farlig. Sjögubben kunde också uppträda som en stor vit häst. Från min hemtrakt har jag hört flera olika berättelser om detta mystiska väsen, som många påstå sig hava sett utmed sjöstränder eller åar.

Brunnsgubben.

Sjögubben.

Stor, vit häst.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

22

Stor, vit häst.

Så berättade en gång en gammal soldat, som bodde i en stuga i Höcklehult strax invid kvarnbäcken, som skiljer Tvings församling från Eringsboda, att han en kväll såg en stor, vit häst galoppa nere på maden vid ån, men som han var en gammal karsk gubbe, den där varken fruktade fan eller trollen, så gick han närmare för att titta på den där hästen, men när han kom nästan fram, så slog hästen upp med bakbenen och satte sedan av i fyrsprång ut i den närbelägna Kansjön.

Bj.
Medeltid 2nd
Föring
1923

Uppm. Karl Nilson
633
Föring

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21 23

Två stora, svarta hundar.

En annan historia berättade min far.

En natt när drängen och han voro ute och ljusterade på sjön Ljusterhövden, så fingo de plötsligt se två stora, svarta hundar simma en vid var sida om ekan. Gubbarna kände sig inte hågade att fortsätta fisket längre, men hundarna följde dem ett långt stycke på hemvägen, men sedan försvunno de lika plötsligt som de kommit. Gubbarna trodde fullt och fast, att det var näcken, som de hade sett.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24
24

Vit häst.

En annan historia, som jag minns mycket dåligt, handlar om två barn, som lekte på en äng vid en sjö. Jag minns ej, i vilken sjö det var, men det var antingen i norra Tving eller i Eringsboda församling. Bäst som barnensprungo där på ängen fick de se en stor vacker, vit häst, som gick bredvid dem och betade. De gingo till hästen och klappade honom och så skulle de rida på honom, men när de kommo upp på ryggen på hästen, så sprang han rakt ut i sjön med barnen på ryggen.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

25

"Gnettry stuta".

I Gnettryd finnes två stora stenar (flyttblock), som enligt sägnen kastades dit av en jätte. Jättens mening var att krossa Tvings kyrka med dem, men så hade han icke nog kraft i armen, varför stenarna föllo ned, där de nu ligga.

Denna förklaring har med all säkerhet lånats från någon annan liknande berättelse likaså tillägget, att stenarna vända sig var gång de höra Tvings kyrkklockor. Men jag tror, att det funnits en äldre förklaring, som undanträngts av den övan beskrivna.

Troll.

Fläskahallar är en stor sten c:a 6 m. hög, som ligger på en stenhäll i Skillingsboda. Under denna sten bo troll, och därför är det mycket otrevligt att gå där förbi. C:a 1 km. från Fläskahallar ligger Trollberget. Detta Trollberg består av en hel serie bergskrevor och stenblock och under dessa stenar och i skrevorna bo trollen.

Den enda nu levande människa, som mig veterligt har sett något övernaturligt, är en lantbrukarehustru där från orten. En mörk kväll, när hon varit borta i en granngård och blävit fördröjd där, så det var fram emot midnatt, innan hon gick hem. När hon så kom fram till Trollberget, så såg hon trollen komma. Trollen sågo ut som stora vita säckar, fullstoppade med hö, och som kommo och rullade efter varandra nerför bergen och

Skriv endast på denna sida!

tvärs över vägen, där de sedan försvunno i skogen. Gumman gick till sitt hem, men som hon var en förständig gumma, så berättade hon icke om sitt möte med trollen förrän dagen efter.

2727

Spöken eller troll.

En tro, som är allmän här uppe i skogs-
bygden, är att om en människa får se spöken eller troll, så skall
hon ej tala om det förrän sol går upp. Talar hon om det samma
dag, så blir hon mycket sjuk men att tala om det dagen efter
anses ej vara farligt. Likaså tros det, att om man bär stål på Stål.
sig, kan ej trollen göra en någon skada.

Värmansbron.

Över bäcken mellan sjöarna Kansjön och Ljusterhövden, som också markerar gränsen mellan Tvings och Eringsboda socknar, går en bro, som kallas Värmansbron. Det berättas, att om någon, som går över denna bro, förut på dagen sagt en osanning, att när han kommer på bron, får han en kraftig örfil av något hemlighetsfullt väsen, som har sin tillvaro under bron.

Värmant och Värmansbron äro benämningar, som förekomma mycket ofta. Det är egentligen icke något namn utan snarare en benämning på det vatten, som förblir öppet vid bäckar och strömdrag, när den övriga vattenytan blir isbelagd om vintern. Det tros då att vattnet är varmare där, och att värmen sedan utvecklar sig mer och mer därifrån om våren, tills den slutligen har besegrat isen och kölden.

Skriv endast på denna sida!

Sådd och sättning.

För sådd och sättning finnes det ett otal gamla bestämmelser ja har hört berättas om, men som jag nu glömt bort utom de följande:

Korn skall ej sås förrän eken skyler duvan. Därmed menas, att när eklövet slagit ut så mycket, så en duva kan sitta gömd i eken, då är den rätta såningstiden för kornet inne.

Korn.

Potatis och rovor få ej sås under nyet. Man säger då, att om potatis sättes under nymåne, så blir det ingen potatis, det blir bara blommor och blast. Potatis o. ro-
vor.

En annan förklaring folk kommer med, när man frågar, varför de hålla så styvt på det, är, att under nedan är det mörkare om nätterna, så då ser ej jordloppor och annat otyg att skada utsädet.

Skriv endast på denna sida!

Blekkinge
Årslstäd
Grön
År 1723 -

633

Uppd. Karl Nilson
Betydnad

Linnet. Så långa istappar, som det är på
fastlagsöndagens morgon så långt skall linet bli under året.
Lin skall alltid sås på Karolinadagen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Linnet.

3131

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32
32

Väderleksmärken.

När solen skiner och det regnar, blir det
regn nästa dag också.

När röken slår ner mot jorden, blir det
regn.

När våtasan (spelkråkan) höres, blir det
regn.

När solen går ner i rött, så blir det
torka.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

77
33

Veckeräningin

börjar med "trättne veck" och fortsätter sedan "tollte", "ällte" o.s.v. ner till femte veck men tiden därefter kallas int veck (inte vecke).

Min mor talade en gång om, att en gammal torparekåring berättat för henne på följande sätt: "Min Maats sådde koen i int veck, de ble liasa grannt de, de ble bara inna ais."

Fiskare.

För fiskare gälla följande saker att ha i minnet. Om man möter en gammal kärring, när man går på fiske, så är det bäst att vända och gå hem igen, för man fick ingen fisk ändå.

När man satt ut nät, långrev eller dylikt, så får man inte glömma att spotta i sjön för varje särskilt redskap man har lagt ut.

Vid metning så är det mycket noga att man slänger ut åt samma väderstreck ända tills man får napp.

Vill man ha god tur med mete, så bör man bita av masken. Att inte detta är skämt utan att det verkligen funnits och ännu finns folk, som gör detta är höjt över allt tvivel.

633.

En torpare i Bergsmåla vid namn Kall och en annan man stod och metade i sjön Lilla Själen. Kall han bet av sina metmaskar och han fick fisk på fisk, men den andre mannen, som använde den mera civiliserade metoden att nypa av masken med fingrarna, han fick icke en enda fisk.

Om den första fisken man får upp ur sjön är en aborre, så är det otur, och man bör helst låta bli att fiska mera den dagen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Sjögubben.

Det har berättats mig om en gubbe, som satt och metade i Stora Gunnarsjön. Fiskelyckan var dålig, visserligen fick han ett par tre abborrar, men han satt och knotade över, att de voro alldeles för små. Då kom där upp en ful liten gubbe från sjön (sjögubben), som frågade honom, hur stora fiskar han då ville ha för att bli belåten. "Ja", svarade fiskaren, "Får jag fiskar, som är sju år gamla, så är jag nöjd." Sjögubben lovade honom då att han därefter skulle få sjuåriga abborrar. Och glad i hågen slände fiskaren ut sitt mete, det blev napp genast och så halades den förste fisken in. Men då svor fiskaren till och plocka tillhopa sina grejor och gick. De sjuåriga abborrarna i Gunnarsjön var ej mer än två tum långa.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

77 37

Tattare

tror man kan trolla bort fisk från en sjö. Det har berättats, att bonden i Skillingsboda en sommar hade fått en stor mängd braxen i St.Själén. Då kom ett tattarefölje till gården och där-ibland en gammal käring, som bad, att hon skulle få lite braxen. Det fick hon emellertid icke. Då knöt tattarekäringen handen åt bonden och sade att fick inte hon någon fisk, så skulle heller aldrig han ha någon. Då tog bonden en eldbrand i spisen och drev ut tattarna och käringen, som ville ha fisken, slog han över ryggen med branden. Men det hjälpte honom icke, för han fick aldrig mera någon braxen i den sjön. Och ännu i den dag som i dag är, så är det sällsynt att någon braxen fångas i St. Själén.

Detta är inte dikt, utan att det verkligen har skett, berättas

Skriv endast på denna sida! Ännu av gamla personer på orten.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

78 38

Tvista om fiske.

Likaså tros det, att om man tvistar
om ett fiske med någon, så får ingen av de tvistande någon fisk
på det stället mera.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39 39

Lik över sjön.

Man tror också, att om man kör med ett lik över sjön, så tar den döde fiskarna med sig, så där en likfärd gått fram, där är ej lönande att försöka få någon fisk mera. Som stöd för att denna tro verkligen existerar ännu vill jag anföra följande: För c:a 15 år sedan dog hustrun till torparen på Tranenabbe. (Tranenabbe är en halvö, som skjuter ut i sjön Ljusterhövden). Det var på vintern och torparen ville att likfärden skulle gå över sjön. Min far fick veta det, och han förbjöd dem att köra över sjön med liket, och han sade då att kör de över sjön med käringen, så får jag aldrig någon fisk mera.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

"Komma tillbaka!"

Om denna torparhustru berättas, att då hon låg på sin dödsbädd hade hon sagt till sin man, att om han gifte om sig, när hon var död, så skulle hon komma tillbaka och hålla räning med honom. Gubben han lovade ju att inte gifta sig utan leva som änkeman och gumman dog och vart begravnen. Men tiden gick, och gubben fann ensamheten tung och en vacker dag så gifte han sig trots löftet till den döda. Men nu kommer det besynnerliga, att när gubben varit gift i c:a 5 år blev han vansinnig och nästan samtidigt träffades han av barnförlamning. Han lever ännu, men är det mest ömkansvärda människovrak, som kan finnas här i världen.

633

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41 41

Midsommarnatten

kunde den unga vetgiriga flickan få se hur hennes tillkommande skulle se ut, om hon plockade sju sorters blommor och band en krans och satte på huvudet. Gjorde hon detta och hade denna krans på huvudet, så skulle hon drömma om sin tillkommande, och vad hon då drömde skulle slå in.